

Aytən Rəhimli

e-mail: rehimliayten2@gmail.com

<https://orcid.org/0000-0003-1574-1250>

Azərbaycan Dillər Universiteti

10.30546/2518-752X.2.507.037

DİALOQDA MÜRACİƏT EDƏN (ADRESANT) VƏ ÜNVANLANAN (ADRESAT) ŞƏXSLƏR QARŞILIQLI ƏLAQƏNİN İŞTİRAKÇILARI KİMİ

Açar sözlər: dialoq, monoloq, publisistik mətn, müraciət edən, ünvanlanan

Keywords: dialogue, monologue, journalistic text, addresser, addressee

Ключевые слова: диалог, монолог, публицистический текст, адресант, адресат

Giriş.

Tədqiqatın aktuallığı. Dialoqun nətiqlərin nitq fəaliyyəti prosesi kimi öyrənilməsinə pragmatik, antroposentrik yanaşma insana, onun müxtəlif sosial, psixoloji və şəxsi xüsusiyyətlərinə müraciət etmək bu işin mövzusunun aktuallığını müəyyən edir.

Tədqiqatın obyektı. Tədqiqatın obyektı dialoq və onun iştirakçılarının qarşılıqlı əlaqəsidir.

Tədqiqatın predmeti. Tədqiqatın predmeti ingilis dilində dialoq iştirakçılarının qarşılıqlı əlaqəsinin təhlilindən irəli gələn nəticələrin sistemləşdirilməsidir.

Tədqiqatın məqsədi dialoq ünsiyyətinin hər iki iştirakçısı, kommunikativ niyyətlərindən asılı olmayaraq, kommunikativ məqsədlərinə çatmaq üçün şifahi əməkdaşlıqda maraqlı olduqda belə bir kommunikativ vəziyyətin yaradılmasıdır.

Qarşıya qoyulan məqsəd aşağıdakı **vəzifələrin** formalaşdırılmasını müəyyənləşdirdi:

1. Ünsiyyətçilərin şəxsi xüsusiyyətlərinin aktuallaşmasına təsir edən şərtlərin müəyyən edilməsi.

2. Ünsiyyətçilərin nitq davranışı ilə onların şəxsi xüsusiyyətləri arasındakı uyğunluğun öyrənilməsi.

3. Bədii dialoqda dialoji ünsiyyət modelinin qurulması.

Tədqiqatın elmi yeniliyi ondadır ki, ilk dəfə olaraq Azərbaycan dilçiliyində ingilis dilində dialoji diskursda dialoq iştirakçılarının qarşılıqlı əlaqəsi işıqlandırılır.

Tədqiqatın nəzəri əhəmiyyəti dialoji nitqin kommunikativ və funksional-pragmatik diqqətə malik nitq fəaliyyətinin bir növü kimi təqdim edilməsindədir. Bu, hər hansı digər fəaliyyət kimi, nitq fəaliyyətinin də müəyyən qaydalarla tənzimləndiyini sübut etməyə imkan verir.

Tədqiqatın praktiki əhəmiyyəti onunla müəyyən edilir ki, onun nəticələri nəzəri qrammatika, praqma-linqvistika, mədəniyyətlərarası ünsiyyətin nəzəriyyəsi

və praktikası, ingilis dilinin stilistikası üzrə mühazirə kursları və seminarlarda istifadə oluna bilər.

Informasiya cəmiyyəti adlandırılan müasir cəmiyyət öz subyektlərinin daimi dialoji qarşılıqlı əlaqəsi vəziyyətindədir, belə şəraitdə hər hansı dialoq münasibətinin əsas iştirakçıları kimi təkcə “dialoq” anlayışı deyil, həm də “müraciət edən-ünvanlayan” və “ünvanlanan-ünvan sahibi” aktuallaşır. Dialoq getdikcə təkmilləşir və insan şüurunun inkişafı ilə mürəkkəbləşən çoxsəviyyəli sistemə çevrilir, bununla belə, dialoqa nəzəri yanaşmalar qədim zamanlardan davamlı inkişafdadır. Rus dilçiləri dialoqu yalnız 20-ci əsrin əvvəllərində hərtərəfli öyrənməyə başladılar. Bu gün müxtəlif sahələrin nümayəndələri dialoqa maraq göstərir. Onların hamısı müasir cəmiyyətdə baş verən prosesləri optimallaşdırmaq və səmərəli ünsiyyətə əlverişli şərait yaratmaq üçün dialoqun öyrənilməsinin zəruriliyini təkid edirlər. M.M.Baxtinə görə, dialoq və dialoq münasibətləri “bütün insan nitqinə və insan həyatının bütün münasibətlərinə və təzahürlərinə, ümumiyyətlə, məna və əhəmiyyət kəsb edən hər şeyə nüfuz edən, demək olar ki, universal bir fenomen-dir” [1, s. 51]. Dialoji ünsiyyət prosesində qarşılıqlı informasiyanın, qarşılıqlı anlaşmanın, əməkdaşlığın mürəkkəb strukturu formalaşır və “həqiqətin, eləcə də onun həll yolunun birgə axtarışı və auditoriyada müstəqil baxış bucağının yaranması” təşkil olunur [7, s. 46].

Cəmiyyətdə informasiyanın hərəkətverici paylayıcılarından biri də dialoq münasibətləridir. Belə münasibətlərin subyektləri özlərini yeni biliklərlə zənginləşdirmək, lazım gəldikdə şəxsi mövqelərini tənzimləmək və xüsusilə vacib olanı əks etdirmək və göstərmək, müstəqil fəaliyyətdə olmaq kimi xüsusiyyətləri inkişaf etdirirlər. Dialoq münasibətlərində iştirak edən hər bir subyekt ünvanlayan (adresant) və ya ünvanlanan (məlumatı qəbul edən, adresat) ola bilər.

Publisistik mətn dialoq münasibətlərində əlverişli məkan kimi. Müraciət edənə ünvanlanan arasında dialoq münasibətlərinin qurulması üçün əlverişli məkan oxucuya ümumi əhəmiyyətli məlumatları çatdırmağa və eyni zamanda ona təsir etməyə yönəlmiş publisistik mətndir. Publisistik mətn oxucuya sadəcə məlumat vermir, əksinə onu layiqli həmsöhbətə, həmfikirə və ya rəqibə çevirir. Son zamanlar jurnalist mətnləri çərçivəsində ünvanlananla məlumatı göndərən qarşılıqlı əlaqəsi ilə bağlı problemlərin araşdırılması xüsusilə geniş yayılmışdır, mətnin köməyi ilə dialoq qurmaq imkanları öyrənilir, müəllifin niyyətləri və mətni qavrayış xüsusiyyətləri aşkarlanır. L.R.Duskayeva “Qəzet janrlarının dialoq təbiəti” əsərində dialoqlaşma problemini jurnalist mətnlərinin əsas xüsusiyyətlərindən biri kimi nəzərdən keçirir və janr nəslinin dialoq konsepsiyasını qurur [4].

Kommunikativ aspektin öyrənilməsinə xüsusi maraq göstərən Voronej Dövlət Universitetinin nəzəriyyəçiləri publisistik mətnlərin əhəmiyyətini nümayiş etdirirlər. Beləliklə, E.S.Şelkunova kütləvi kommunikasiya prosesində jurnalist mətninin “yerləşməsinə” araşdırır [12]. M.Yu. Qoroxov publisistik mətnin yaradıcısı, yaradıcılığı və oxucuları ilə münasibətlərin xüsusiyyətlərini reallıqla təhlil edir [3]. L.V.Kudinova publisistik mətnin müəllifləri [9]. L.E.Kroyçik [8] və K.V.Tulupova [11] arasında səmərəli dialoqun şərtlərinə diqqət yetirir, son illərdəki araşdırmalarında jurnalist mətninin diskursiv aspektini araşdırır.

Ənənəvi olaraq tədqiqatçılar dialoqu diaqram şəklində təqdim edirlər: “müəllif/ünvan-mesaj/mətn-auditoriya/ünvan”. Unutmayaq ki, bu sxem məluma-

tın subyektdən subyektə ötürülməsinin mexaniki prosesi kimi sadələşdirilmiş şəkildə qəbul edilməməlidir. Bu zəncirin hər iki ucunda fərdi, müstəsna xüsusiyyətlərə və unikal intellektual qabiliyyətlərə malik fərdlər vardır. Həm də bu zəncirin həlqələri arasındakı əlaqələr iki (və ya daha çox) düşünən şüurun qarşılıqlı təsirinin mürəkkəb mexanizmini təmsil edir. Sonuncu, öz növbəsində, verilmiş mesajı deşifrə edir, mənasını dərk edir, lazım olanı qəbul edir və ya rədd edir. Bu prosesin hər bir mərhələsi daha da mürəkkəbləşir ki, bu zaman ötürücü şüur dərk edən şüurla eyni ola bilmir. Buna görə də, ünvançı öz mesajını mümkün qədər adekvat şəkildə çatdırmaq kimi çətin bir vəzifə ilə üzləşir. Beləliklə, dialoqda iştirak edən müəllif effektiv məhsul yaratmaq problemi ilə üzləşir. Bu dialoqa girən ünvançı bunu adekvat anlamaq və qavramaq probleminə rast gəlir. Təbii ki, müəllifin auditoriyaya hazır olması ilə bağlı dialoqlar aparmaq bacarığı, təklif olunan dialoq barədə suallar yaranır. Belə şəraitdə xitab edənün təklif etdiyi mesajın keyfiyyəti bir tərəfdən ünvandan asılıdır, digər tərəfdən isə mesaj yaratmaq və ötürmək kifayət etmir. Bu mesajın effektivliyi ünvançının məlumatı qavraması dərəcəsi ilə müəyyən ediləcək. Mətn adekvat qəbul edildikdə, dialoq üçün əlverişli mühit yaranır. Müraciət edənün yaratmağa çalışdığı ab-hava məhz budur. Bununla belə, tamaşaçı mətni başa düşməyə tamamilə hazır ola bilməz, onda müəllifin bütün söyləri boşə çıxacaq. Məhz buna görə də dialoq zəncirində təkcə mətnin yaradıcısının niyyətlərini deyil, həm də dialoqun əks iştirakçısı – tamaşaçının da imkanlarını nəzərə almaq vacibdir. M.M.Baxtinə görə, anlamının özü artıq dialoqdur [2, s. 290]. Mətnin qavranılmasının ilkin mərhələsində (cavab mesajı hələ formalaşmadıqda) müraciət edənə ünvanlanan arasında dialoq əlaqələri artıq qurulur. Bu tezis dialoqun sərhədlərini xeyli genişləndirir. Ünvan, hətta rəsmi dialoqa girmədən, cavab vermədən də dialoq münasibətlərinin iştirakçısıdır. Yəni, mesajı qəbul edən və onun mənasını başa düşən ünvanlanan dialoq mühitinə qərər olur. M.M.Baxtinin ədalətli müşahidəsini nəzərə almaq lazımdır ki, dialoq münasibətləri, əlbəttə ki, əsl dialoqun xətləri arasındakı əlaqələrlə heç də üst-üstə düşmür - onlar daha geniş, daha müxtəlif və mürəkkəbdirlər” [2, s. 303]. Beləliklə, dialoq daxilində sətirlər arasındakı əlaqələr səthi deyil, yalnız xarici xüsusiyyətlərlə qiymətləndirilməlidir. Birlikdə götürdükdə, onlar mənaların daha mürəkkəb birləşməsini təmsil edir. Bir mövzuda bir və ya bir neçə mətnə toxunmuş tədqiqatçı dialoqa cəlb oluna bilər. Bu mətnlərlə tanışlıq əsrlər sonra baş verə bilər, amma yenə də əsrlər boyu bir növ dialoq, ünsiyyət, anlaşma, müzakirə olacaq. M.M.Baxtin bu fikri müdafiə edir. Nəzərə alaq ki, anlayan (o cümlədən tədqiqatçı) özü xüsusi səviyyədə olsa da (anlama və ya araşdırma istiqamətindən asılı olaraq) dialoqun iştirakçısına çevrilir. [2, s. 305]. Beləliklə, tədqiqatçı bilavasitə dialoqda iştirak etmədən anlama mərhələsindən keçir və zaman baxımından çox uzaqda olsa belə, müraciət edənün göndərdiyi mətnə reaksiya verir. Anlama prosesi şüurun dəyişməsi prosesi ilə ayrılmaz şəkildə bağlıdır: mesajı qəbul edən, dərk edən şüura çevrilir. Auditoriyanın şüuru tədricən dəyişir, nəticədə mətnə yeni mənalar toplanır; tamaşaçı müvafiq nəticələrə gəlir. Bu proses aşkar olmaya bilər, lakin onun daxilində həmişə maariflənmə mərhələsi vardır. Bu, bir maddənin molekulları birbaşa təmasda olduqda digərinə nüfuz etdikdə diffuziyaya bənzəyir. Beləliklə, dərk etmə prosesi bu şüurun sonradan transformasiyası ilə informasiyanın ünvan sahibinin şüuruna daxil olmasının mürəkkəb bir prosesidir, öyrəndiyimiz məsələ çərçivəsində dialoq anlayışı

ilə yanaşı, nitqin başqa bir forması kimi monoloqa xas olan dialoq resurslarını da nəzərdən keçirmək lazımdır. Dar mənada monoloq bilavasitə cavab üçün nəzərdə tutulmayan linqvistik əsər kimi başa düşülür. O, adətən dialoqla ziddiyyət təşkil edir. Monoloqu araşdırarkən diqqət onun qapalı təbiətinə, semantik tamlığına, rəqibin və ya həmsöhbətin olmamasına yönəldilir (lakin ünvan sahibinin yoxluğuna deyil). M.M.Baxtin qeyd edir ki, “hər replika özlüyündə monoloq (son dərəcə kiçik monoloq) və hər bir monoloq daha böyük dialoqun (məüyyən sferada nitq ünsiyyətinin) təkrarıdır” [2, s. 296]. Dialoq fonunda monoloqun bu təqdimatı panoramik təbiəti dərk etməyə kömək edir iki, bu da ilk baxışda əks anlayışlar arasındakı əlaqədir. Monoloqun dialoji təbiəti ideyası bir çox tədqiqatçılar tərəfindən dəstəklənir. Məsələn, G.Ya. Solganik qeyd edir ki, “dialoqizm dialoqun özündə nitq forması kimi ən aydın şəkildə izah olunur, lakin o, nitqin başqa formasına – monoloqa da nüfuz edir. Deməli, dialoji nitq təkcə xarici dialoq mətnləri üçün deyil, həm də monoloqlar üçün xarakterikdir” [10, s. 124]. M.Yu. Qoroxov hesab edir ki, “hər hansı bir mətn – elmi, bədii, publisistik – monoloq deyil (şüurun subyekti kimi kimin çıxış etməsindən asılı olmayaraq – fərd və ya qrup), zaman və məkanda davam edən dialoq – dünya ilə dialoq, özü ilə dialoq, auditoriya ilə dialoqdur” [3, s. 7] Bu məsələni araşdıran tədqiqatçılar nitq ünsiyyətinin və sözün dialoq xarakterinə istinad edir: “Linqvistik ünsiyyət, prinsipə, dialoqdur, üstəlik, dialoq dilin və nitqin mövcudluq formasıdır” [6, s. 11].

M.M.Baxtin də oxşar mövqedədir: “*İstənilən iki müddəə, əgər onları semantik müstəvidə müqayisə etsək (əşyalar kimi deyil, dil nümunələri kimi deyil) dialoji əlaqədə olacaqdır*” [2, s. 296]. Beləliklə, eyni mövzuya aid, oxşar mənalara dolu bir neçə ifadə bir-biri ilə dialoq əlaqəsindədir. Bu ifadələr bilərəkdən üst-üstə qoyulduqda qarşılıqlı əlaqə gözə çarpır. Mövzu, məna isə bu işdə birləşdirici əsasdır.

Dialoji diskursda dialoji və monoloji əlaqələr. Dialoji diskursda dialoji və monoloji əlaqələri əsasən ayrı-ayrı publisistik mətnlərin nümunəsindən istifadə etməklə nəzərdən keçirmək olar. Belə mətnlərin əsas xüsusiyyəti kimi dialoq ideyası L.R.Duskayevaya məxsusdur [4]. Jurnalistik mətn bir sıra xarakterik xüsusiyyətlərə malikdir ki, onların arasında aparıcı olanlardan biri dialoqdur. Dialoq potensialı publisistik mətnin təbiətinə xasdır, çünki mətn müəllifin müəyyən məlumat, düşüncə və ideyalarının geniş auditoriya tərəfindən qavranılmasını təmin etmək üçün nəzərdə tutulub. Tamaşaçılarla bu qarşılıqlı əlaqə həqiqət axtarışının formalarından biri olan aktiv dialoqu əhatə edir. Jurnalistik mətn dialoji diskursda özünü ən parlaq şəkildə göstərə biləcəyi formadır. O, cəmiyyətdə aktual mövzuların və ideyaların daim dövriyyəsinə kömək edir, cəmiyyətin dialoq və özünüdərk mədəniyyəti ilə (yüksək keyfiyyətli jurnalistik mətnlərinin tirajı ilə) inkişaf edir. M.M.Baxtin qeyd edir ki, “*dialoq sərhədləri canlı insan ünsiyyətinin bütün sahəsini keçir*” [2, s. 299], buna uyğun olaraq jurnalistikada dialoqun əhəmiyyətini qiymətləndirmək çətindir.

Bununla belə, müəlliflə tamaşaçı arasındakı əlaqə tədqiqatçılar üçün daha mürəkkəb görünür. M.M.Baxtin “Dilçilik, filologiya və digər elmlərdə mətn problemi” əsərində dialoji diskursda dialoqun inkişafını diqqətlə izləyir, üçüncü tərəf şüurunu nəzərdə tutan “üst-ünvan” anlayışını təqdim edir.

Dialoqda tamaşaçı həmişə gözəgörünməz şəkildə iştirak edir, o, müəllif

üçün bələdçi, vicdanlı oxucu, ciddi “nəzarətçi” rolunu oynayır. Belə nəzarət (və nəticə etibarlı ilə özünə nəzarət) müəllifə mətnini ahəngdar şəkildə təşkil etməyə kömək edir, onu daha başa düşülən və inandırıcı edir. Müəllif, sanki, məndəki hər bir yeni tezisi nəzərdə tutulan ünvanda zehni olaraq “sınayır”. Bununla o, həm ünvanlananın, həm də tamaşaçının reaksiyasını qabaqcadan görməyə çalışır. Ünvan “dialoqun bütün iştirakçılarından yuxarıda dayanır” [2, s. 306], müəllifin şüurunda nəzərdə tutulur ki, “üçüncü qeyd olunan heç də mistik və ya metafizik bir şey deyil (məyyən dünyagörüşü və oxşar ifadəni qəbul edə bilməsinə baxmayaraq) bütöv ifadənin konstitusiyaya məqamıdır, daha dərinə təhlil edildikdə, onda aşkar edilə bilər” [2, s. 306].

Araşdırmalardan belə qənaətə gəlirik ki, müraciət edənlə ünvanlananın münasibəti dialoq kateqoriyası vasitəsilə diskursda reallaşır. Dialoqizm dedikdə, “məndə kommunikanların qarşılıqlı əlaqəsinin dili vasitəsi ilə ifadəsi, semantik mövqelərin əlaqəsi, ünvanlananın (o cümlədən ikinci özünün) reaksiyasını nəzərə almaqla başa düşülür, həmçinin dialoqun özünün xüsusiyyətlərinin məndə izahı başa düşülür. Bu halda ünvanlılıq və müraciətlik anlayışı daha geniş dialoq anlayışına daxil edilir” [12, s. 45]. Ünvanlılıq dedikdə, müraciət edənin nəzərdə tutulan ünvana doğru istiqamətini başa düşmək adətdir [4, s. 14]. Bununla belə, L.R.Duskayevanın fikrincə, bu yanaşma ilə dialoq ideyası paradoksaldır, çünki nitq aktında yalnız mətnin birtərəfliyi nəzərə alınır [4, s.16-17]. Buna görə də, ünvançının nəzərdə tutulan cavabı ilə yanaşı, dialoqluq kateqoriyasına ünvanlananın nəzərdə tutulan cavabı kimi mətnlərin keyfiyyəti də daxil edilməyə başladı. Bu işdə dialoqu geniş mənada başa düşəcəyik, çünki ünsiyyətdə müəllif və oxucudan (göndərən və ünvana) əlavə olaraq digər iştirakçılar – alimlər, analitiklər də dolayısı ilə iştirak edə bilirlər [7, s. 9].

M.N.Kojina əsərlərində elmi nəsrə dialoq təzahürünün üç növünü məyyən edir ki, bunlardan elmi-populyar ədəbiyyat üçün ən xarakterik olanı “I-Mən-you-sən, we with you-biz səninlə” müxtəlifliyidir ki, bu da ünvanlayan oxucunu söhbətə, mülahizələrin gedişatına və müəllifin povestinin inkişafında iştirak etməyə dəvət etməyi nəzərdə tutur [6, s. 68].

Müəllif oxucu kütləsi ilə vəhdət axtarışında məqaləsinin ilk sətirlərindən onunla vahid mövqedən danışmağa, ünvanı yeni elmi biliklərlə birgə tanışlığa cəlb etməyə çalışır. Nümunəyə diqqət yetirək: */We know that each polyp has a symbiotic relationship with single-celled algae called zooxanthellae, which provides energy for the coral/(Popular Mechanics, 10.2016).* – (Biz bilirik ki, hər bir polipin mərcan üçün enerji verən zooxantel adlı birhüceyrəli yosunlarla simbiotik əlaqəsi vardır). Bundan başqa müəllifin müqayisə olunan dillərdə elmi-populyar diskursda dialoq vasitəsi kimi ikinci şəxsin şəxs əvəzliliklərindən (you-siz) istifadə etməsi ünvanı aktualaşdırmaq məqsədi daşıyır [11, s. 51], başqa sözlə, oxucuya müraciəti şifahi şəkildə ifadə etmək üçün istifadə edilir: *“It was unrealistic to apply machine learning to many areas of biology before,” says Philip Nelson, a director of engineering at Google Research in Mountain View, California. “Now you can – but even more exciting, machines can now see things that humans might not have seen before.” (Nature, 04.01.2018)* – Əvvəllər mühərrikin öyrənilməsinə biologiyanın bir çox sahəsinə tətbiq etmək qeyri-real idi,” Kaliforniyanın Mountain View şəhərindəki Google Research-in mühəndislik di-

rektoru Filip Nelson deyir. “İndi edə bilərsiniz – lakin daha da maraqlı olan odur ki, mühərriklər indi insanların əvvəllər görmədiyi şeyləri görə bilər.”

Nəticə.

Yekun olaraq qeyd etmək lazımdır ki, müraciət edənə ünvanlananın qarşılıqlı əlaqə üsulları ilə dialoqluq kateqoriyasının həyata keçirilməsi arasında birbaşa əlaqə vardır. Populyar elmi diskursda müəllifin ünvanlananın marağını qorumağa, onu povestinə cəlb etmək üçün ona müraciət etməyə və onunla əlaqə yaratmağa yönəlmiş “*I-mən – you-sən, we with you-biz səninlə*” kimi dialoq forması ön plana çıxır. İngilis dilində elmi-populyar nitqdə dialoqu göstərən şifahi vasitələr arasında şəxs əvəzlilikləri (“we-biz-dialoqik”, to you-sənə/sizə müraciət), sual-cavab kompleksləri, birbaşa və dolaylı sitat, feillərin əmr forması, tək və çoxlu sorğu cümlələri vardır.

Ünvanla qarşılıqlı əlaqənin həyata keçirilməsinin qeyri-müəyyən üsulları əsasən elmi populyar mətnin strukturunun imkanları ilə əlaqələndirilir və semantik əhəmiyyətli məlumatları vurğulamaq üçün vizual vasitələrdən istifadə ilə xarakterizə olunur.

Ədəbiyyat:

1. Бахтин М.М // Собрание сочинений: в 7 т. – М.: Рус. словари, Языки славянской культуры, 2002. – Т. 6.
2. Бахтин М.М. Эстетика словесного творчества / М.М. Бахтин. – М.: Искусство, 1979.
3. Горохов М.Ю. Автор как субъект высказывания: автореф. дис. ... канд. филол. наук: 10.01.10 / М.Ю. Горохов. – М., 2006.
4. Дускаева Л.Р. Диалогическая природа газетных жанров: дис. ... канд. филол. наук: 10.01.10 / Л.Р. Дускаева. – М., 2004.
5. Кайда Л.Г. Позиция автора в публицистике. Стилистическая концепция / Л.Г. Кайда // Язык современной публицистики: сб. ст. / сост. Г.Я. Солганик. – 2-е изд., испр. – М.: Флинта: Наука, 2007.
6. Кожина М.Н. О диалогичности письменной речи / М.Н. Кожина. – Пермь: Изд-во ПГУ, 1986. 87 Е.В. ШАЛИМОВА
7. Кройчик Л.Е. Диалоговые ресурсы публицистических жанров / Л.Е. Кройчик // Жанровые метаморфозы в российской журналистике: тезисы IV Всероссийской научно-практической конференции г. Самара, 18–19 марта 2010 г. – Самара: Порто-принт, 2010. – С. 45-48.
8. Кройчик Л.Е. Публицистический текст как дискурс / Л.Е. Кройчик // Акценты. Новое в массовой коммуникации. Альманах. – Воронеж, 2003. – № 3-4. – С. 9-13.
9. Кудинова Л.В. Автор-текст-аудитория: проблемы диалога в публицистике: автореф. дис. ... канд. филол. наук: 10.01.10 / Л.В. Кудинова. – М., 2009.
10. Солганик Г.Я. Основы лингвистики речи: учеб. пособие / Г.Я. Солганик. – М.: Изд-во МГУ, 2010.
11. Тулупова К.В. Интертекстуальность как особое свойство публицистического дискурса / К.В. Тулупова // Журналист. Социальные коммуникации. – 2011. № 2.
12. Щелкунова Е.С. Публицистический текст в системе массовой коммуникации: специфика и функционирование: дис. ... канд. филол. наук: 10.01.10 / Е.С. Щелкунова. – М., 2005.

Aytan Rahimli

Summary

**IN A DIALOGUE, THE ADDRESSEE AND THE RECIPIENT
ARE PARTICIPANTS IN THE INTERACTION**

This article examines the interaction that occurs as a result of the participation of the addressee and the recipient in a dialogue. The relationship between the addressee and the recipient is realized in discourse through the category of dialogue. The article argues that each subject participating in dialogic relations can be an addresser (addressee) or a recipient of information (addressee). A favorable space for establishing dialogic relations between the addressee and the recipient is a journalistic text aimed at conveying information of general significance to the reader and simultaneously influencing him. There is a direct connection between the methods of interaction between the addressee and the recipient and the implementation of the category of dialogicity. Dialogic and monologic relations in dialogic discourse can be considered mainly using the example of individual journalistic texts.

Айтен Рагимли

Резюме

**В ДИАЛОГЕ АДРЕСАТ И ПОЛУЧАТЕЛЬ ЯВЛЯЮТСЯ
УЧАСТНИКАМИ ВЗАИМОДЕЙСТВИЯ**

В данной статье рассматривается взаимодействие, возникающее в результате участия адресата и адресата в диалоге. Взаимоотношения адресата и получателя реализуются в дискурсе посредством категории диалога. В статье утверждается, что каждый субъект, участвующий в диалогических отношениях, может быть адресантом (адресатом) или получателем информации (адресатом). Благоприятным пространством для установления диалогических отношений между адресатом и получателем является публицистический текст, направленный на донесение до читателя информации общезначимого значения и одновременное воздействие на него. Существует прямая связь между способами взаимодействия адресата и адресата и реализацией категории диалогичности. Диалогические и монологические отношения в диалогическом дискурсе можно рассмотреть преимущественно на примере отдельных публицистических текстов.

Rəyçi: dos. Ş.Mahmudova